

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «УКРАЇНСЬКЕ ГЕОГРАФІЧНЕ ТОВАРИСТВО»

№ 01/01-39
27 січня 2021 року

Міністрові освіти і науки України
ШКАРЛЕТУ С.М.

*Щодо проекту Типової освітньої
програми для 5–9 класів*

Шановний Сергію Миколайовичу!

Українське географічне товариство, що є всеукраїнською науковою громадською організацією, історія якої розпочиналась ще у 1873 року завдяки єднанню цілей та зусиль таких провідників української науки, культури та освіти, державної та громадської діяльності як П.Галаган, П.Чубинський, М.Лисенко, М.Бунге та інших, і членами якої на даний час є не лише вчені, викладачі, вчителі, інші фахівці-географи, а й представники інших галузей знань, які плідно працюють у багатьох наукових установах, закладах освіти, державних органах - практично в усіх сферах суспільного життя, засвідчує повагу та висловлює Вам щирі побажання досягнення вагомих успіхів в справі збереження та зміцнення освітнього та наукового потенціалу України.

Досягнення цих успіхів, значною мірою визначається місцем географічної складової в системі повної загальної середньої освіти, що згідно зі статтею 53 Конституції України є обов'язковою. Забезпечення не лише доступності, а й належного рівня, єдності, змістовності повної загальної середньої освіти є одним з основних обов'язків перед усім Українським народом нашої держави, насамперед її спеціально уповноважених органів виконавчої влади. Адже саме в процесі навчання з географії у школярів формуються необхідні знання та належні уявлення про свою батьківщину та її місце у світі, про свої громадянські обов'язки, про глобальні просторові та інші закономірності на планеті Земля, про природні та інші ресурси, процеси, їх зміни під впливом господарської та іншої діяльності людини, можливості та шляхи інтеграції економічних, екологічних, соціальних, гуманітарних цілей для забезпечення сталого розвитку держав чи окремих територій тощо.

Особливість географії як науки та навчальної дисципліни полягає у її спрямованості на вивчення та формування науково обґрунтованих механізмів поєднання в межах певного простору знань природничих, технічних, економічних, інших суспільних, гуманітарних наук, на створення відповідної основи для багатьох інших наук та сфер діяльності, пов'язаних з регулюванням використання природних та інших ресурсів, оптимізацією відносин людини з природою, формуванням умов життя, оптимізацією територіальної організації господарської, природоохоронної та іншої діяльності людей, забезпеченням здорового довкілля, задоволенням відповідних інформаційних потреб людини, суспільства та держави тощо.

Саме тому географія є одним з найважливіших чинників виховання свідомих та освічених громадян України, здатних не лише забезпечити сталий розвиток власної країни, і й належно розуміти, поважати та відстоювати за будь-яких обставин інтереси України, утверджувати її гідне місце у сучасному світі.

Вимушені констатувати, що, на жаль, всупереч вищезазначеному, місце географії в українській школі останнім часом все більше нівелюється, кількість навчальних годин

поступово скорочується, цей предмет у старших класах передбачається вже як не обов'язковий, за вибором. Одержання необхідних системних, предметних географічних знань для здобувачів загальної середньої освіти суттєво ускладнюється внаслідок досить формального розмежування сфер освітніх галузей, внаслідок чого цілісні, суто географічні знання розпорошуються між природничою, технологічною, інформатичною, соціальною та здоров'язбережувальною, громадянською та історичною освітніми галузями.

При цьому безпідставно посилюється роль так званих інтегрованих курсів, що, як свідчить практика, призводить до суттєвого зниження рівня освіченості та компетентності школярів, формування у них неприпустимо спрощених уявлень про світ, а також до руйнування сформованої системи підготовки вчителів, кадрового забезпечення системи освіти. На переконання фахівців, такі інтегровані курси можуть запроваджуватись лише за наявності належно підготовлених педагогів і лише в доповнення, а не замість відповідних предметних курсів. Адже для інтеграції потрібен предмет інтеграції, а за такої системи необхідні предметні знання та компетентності у школярів не формуються, а отже – інтегруватися нічому. Наука, освітній процес пройшли тривалий процес диференціації, сучасне життя, конкурентна практика вимагають професіоналів. Підготовка педагогів, здатних в одному предметі належно викласти основні положення усіх природничих наук на належному рівні вже неможлива. Навчання в малокомплектних школах одним вчителем різних предметів завжди розглядалось як вимушений крок, а не як стратегічна мета розвитку системи освіти та майбутніх реформ.

З огляду на викладене, вважаємо, що зміст проекту Типової освітньої програми для 5–9 класів, винесеного Міністерством на громадське обговорення, у разі його прийняття у запропонованій редакції, створює умови для подальшого утвердження зазначених негативних тенденцій, що є неприпустимим, оскільки це все відчутніше формують реальну загрозу національній безпеці.

Як при обговоренні свого часу ще проекту Стандарту базової середньої освіти, який схвалено постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898, так і при розробленні проекту зазначеної Типової освітньої програми, зауваження та конструктивні пропозиції багатьох фахівців, вчителів, які мають багаторічний досвід навчання географії, займають принципову громадянську позицію, спираються у своїх оцінках не лише на власний, а й на міжнародний досвід, **належно не враховуються, відкидаються без будь-яких переконливих змістовних обґрунтувань.**

Таким чином розробниками важливих для держави документів ігноруються рекомендації, зокрема, ООН, ЮНЕСКО, Міжнародного географічного союзу, авторитетних міжнародних форумів. Серед найважливіших документів - Цілі сталого розвитку ООН (2015), Міжнародна хартія географічної освіти (1992, 2015), Люцернська декларація стосовно географічної освіти для сталого розвитку (Люцерн, Швейцарія, 2007), Римська декларація з географічної освіти в Європі (Рим, Італія, 2013), Дорожня карта ЮНЕСКО для впровадження Глобальної програми дій стосовно освіти в інтересах сталого розвитку (2014), Айти-Нагойська декларація Всесвітньої конференції ЮНЕСКО стосовно освіти в інтересах сталого розвитку (Айти-Нагое, Японія, 2014).

За цих обставин, засвідчуючи нашу особливу стурбованість, вимушені звернутися до Вас особисто з проханням звернути увагу на цю ситуацію, на те, що утвердження різноманітних новацій не має призводити до примітивізації, зниження освітнього рівня громадян України, перешкоджати формуванню у школярів ґрунтовних предметних знань та відповідних компетентностей, без яких належний розвиток України в сучасному світі XXI століття неможливий. При цьому йдеться не лише про географію, а й про такі предмети, як історія, право, фізика, хімія, математика, інші предмети, відповідні знання з яких є вкрай важливими, зокрема й для кращого сприйняття школярами відповідних географічних знань та стійкого формування необхідних компетентностей.

З огляду на викладене, у Типових навчальних планах для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти, передбачених проектом Типової освітньої програми для 5-9 класів, що винесено на обговорення (додатки 3 та 4), пропонується:

- у позиції щодо природничої освітньої галузі **виключити запис про можливість вивчення предметів за цією освітньою галуззю за інтегрованим курсом «Природничі науки»;**
- передбачити **збільшення кількості рекомендованих годин на тиждень на географію у 9 класі до 3 годин** - адже саме курс географії 9 класу чи не найбільше покликаний забезпечити належне формування у школярів дієвої громадянської позиції, глибоких знань про свою державу, розуміння її місця у сучасному світі. Ці питання особливо складні, значні за обсягом та різноманіттю інформації і тому для їх належного викладання не може бути передбачено менше часу.

Вважаємо, що з огляду на вищезазначені особливості географії, у ході подальшого удосконалення системи загальної середньої освіти в Україні, при внесенні змін до наявних стандартів, їх конкретизації, що є вкрай актуальним, має бути визнано цілком обґрунтованим **виділення географії як інтегрованої, окремої освітньої галузі,** у складі якої поєднуються фізична, економічна та соціальна географія, географічне країнознавство, геоморфологія, ґрунтознавство, біогеографія, кліматологія та метеорологія, океанологія, гідрологія, картографія та чимало інших напрямів, що є важливою складовою забезпечення необхідного рівня загальної середньої освіти. Географічна галузь органічно інтегрує також геологічні, біологічні, інші природничі, а також суміжні знання і при цьому суттєво впливає на формування та функціонування національного та міжнародного права, механізмів державного управління, місцевого самоврядування, вирішення більшості завдань суспільного розвитку, що не може не враховуватись у ході удосконалення вітчизняної системи загальної середньої та вищої освіти, визначенні переліку спеціальностей, за якими в Україні здійснюється підготовка відповідних фахівців.

Насамкінець, дозвольте висловити шире сподівання на плідну співпрацю в подальшому представників Українського географічного товариства з представниками, структурними підрозділами Міністерства при опрацюванні відповідних питань, підготовці рекомендацій, проектів нормативно-правових актів та інших документів.

З повагою та найкращими побажаннями,

В.о. Президента Українського географічного товариства, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, кандидат наук, доцент, заслужений юрист

В.І.Олещенко